Обща характеристика на стопанството в България

Публикувано от **Simonsita** на **16.02.2010**

ТЕМА 16

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА СТОПАНСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

I.Същност и характерни особености.

Стопанството на България е система от човешки дейности с различен характер, имащи за цел подобряването на условията за живот на хората. Тези дейности са обединени и целенасочени от държавната стопанска политика. Развитието на стопанството е отражение на състоянието на държавата и фактор за развитието й.

Основните стопански характеристики на всяка държава са:

1/. отраслова структура на стопанството, отразяваща ресурсите на страната и нивото на социално-икономическото й развитие;

2/. териториална стопанска структура, която дава представа за зрелостта на стопанското развитие;

3/. динамика на стопанското развитие;

4/. тенденции в развитието.

Нивото на стопанско развитие се определя с помощта на няколко основни съизмерими показатели:

1/**. БВП** - представлява стойността на произведените стоки и услуги + стойността на производствените услуги и данъци /акцизи и оборот/ + стойността на ДДС и митата по вноса + брокерските услуги по реализацията на стоките и услугите във финансовата област;

2/.**БДС -** стойността на крайната произведена продукция и услуги **-** разходите за производството им /суровини, транспорт, заплати и др./;

3/.**БНД -** крайният резултат от дейността на отрасъл или НС + доходите от задграничните финансови операции;

4/.**БП -** крайният резултат от дейността на отделен стопански субект или отрасъл.

II.Условия и фактори за развитие.

Върху развитието и териториалната организация на стопанството в България влияят множество фактори - природни, демографски, обществено-икономически, политически, екологични, технологични и др. Географското положение има различно през отделните исторически етапи, но винаги силно влияние. Важен фактор са и ограничените природни ресурси за развитието на промишлеността и основно на добивните й отрасли. Същевременно климатичните, почвени и хидроложки условия са благоприятен фактор за развитието на селското стопанство. Демографските ресурси влияят върху стопанското развитие чрез потреблението, работната ръка и др. Много силно влияние върху развитието на стопанството оказва транспорта и състоянието на транспортната инфраструктура.

В настоящия етап НС на България се характеризира с промени по отношение финансирането му, пазарната ориентация, номенклатурата на произвежданата продукция, производителността на труда, схемата на разплащане и редица други особености. Успоредно със създаването и развитието на българската държава се развива и стопанството й. То преминава през няколко исторически етапа.

III.Основни етапи в развитието на националното ни стопанство.

1/. **Развитие на стопанството преди 1878г.** През ранното Средновековие България е една от най-развитите в икономическо отношение държави в Европа. С падането й под турско владичество в края на XIVвек, нейното демографско, политическо и стопанско развитие са нарушени и това довежда до значителното й изоставане в сравнение с държавите от Централна и Западна Европа. Турското владичество забавя в продължение на векове развитието на занаятите, търговията, манифактурата и фабричната индустрия. През този период основа на стопанството са примитивното земеделие и скотовъдство, а цялото българско население е във феодална зависимост от турски феодали. При ползването на земята властва спахийско-ленната система, при която цялото производство е подчинено на военните нужди на Османската империя. При тези условия развитието на занаятите и манифактурата е ограничено. В края на XVIIIв. с премахването на спахийско-ленната система се създават условия за навлизане на западни капитали в

стопанството и развитие на индустрията и занаятите. Това дава тласък за стопанското развитие на българските земи чрез разширяване на пазарите за земеделската и занаятчийска продукция. От края на XVIIIв. и началото на XIX в. се появяват едри земеделски собственици - българи, които отделят значителна част от продукцията си за пазара. Този подем се дължи и на промененото географско положение на българските земи като резултат от политическите и стопански промени в Османската империя. Близостта до Цариград, излазът на Черно и Егейско море и плаването по река Дунав стават благоприятни предпоставки за стопанското развитие на българските земи.

Водещ стопански отрасъл преди Освобождението е **селското стопанство** . В структурата му преобладава животновъдството, защото продукцията му е търсена на пазарите /месо, кожи, вълна, мляко и млечни продукти/, а многобройните стада имат осигурена паша чрез излаза на Егейско море. В крайна сметка този отрасъл дължи водещото си място и на ограниченото разнообразие от отглеждани земеделски култури /предимно зърнени, използвани за храна от хора и животни/. През този период основната част от селскостопанската продукция се използва за нуждите на производителите или за натурална размяна, което ограничава бързото й нарастване.

Преди Освобождението се развиват и **занаятите.** През XVв. и XVIв. те западат поради стопанската разруха в българските земи през първите векове на турското владичество. Едва в края на XVIIв. се развиват абаджийството, тепавичарството, гайтанджийството, папукчийство, кожарство и др., като продукцията им е търсена навсякъде в Османската империя.

В края на XVIIIв. и началото на XIXв. богатата суровинна база и огромните пазари дават възможност за развитието на **манифактурата** в българските земи. Последната е предпоставка за появата на текстилната фабрична индустрия, която е базата на индустриалното производство в България след Освобождението.

Началото на **фабричната** индустрия се поставя с пускането на текстилната фабрика на Добри Желязков /Фабрикаджията/ в град Сливен през 1834г. Преди Освобождението са открити още няколко текстилни фабрики, работилници за амбалаж, кибрит, спирт, стъкло и др. През този период са създадени и множество шивашки работилници, спиртоварни, водни и парни мелници, ремонтна работилница за вагони и други индустриални предприятия. Те стават основата на българската индустрия след Освобождението.

Развитието на селското стопанство, занаятите и фабричната индустрия преди Освобождението е немислимо без развитие на транспорта. В началото на XIX в. р.Марица е все още плавателна за лодки и салове. По нея се превозват стоки

към Егейско море. През 1834г. се открива редовното корабоплаване по река Дунав. През 1866г. е пусната в експлоатация ж.п. линията Русе-Каспичан-Варна /223км/, а през 1873г. - и линията Любимец-Марица /Симеоновград/-Пловдив-Белово, с отклонение от Марица за Нова Загора. Преди 1878г. са прокарани трасетата на 2511км коларски пътища, които са основа на шосейната мрежа през XXв.

Преди Освобождението се развива и търговията. Като търговски и фабрични центрове изпъкват Русе, Габрово, Пловдив, Скопие и редица други градове. Всичко това дава основание българските земи да бъдат определени като най-развитата част от Османската империя в средата на XIXв.

2/. Развитие на стопанството от Освобождението до края на Втората световна война.

След Освобождението се създават значително по-благоприятни условия. Селското стопанство се развива по екстензивен път чрез оземляването на населението за сметка на турското население и разораването на ливади, пасища и изкоренени горски масиви. Руско-турската освободителна война нанася удар върху занаятите и търговията, които губят обширните си пазари и са принудени да се конкурират с европейските фабрични стоки. В тази връзка още през първите години след Освобождението българските правителства са принудени да приемат протекционистични мерки, осигуряващи развитието на стопанството при по-силна конкуренция отвън. Към тези мерки се отнасят повишаване на вносните мита; задължително снабдяване на полицията, армията и държавната администрация със стоки, произведени в България и др.

До Балканската война стопанството на България има земеделски облик, защото единствено този отрасъл има вътрешни и външни пазари /развиваща се местна индустрия, нарастване на населението, запазване на традиционните пазари в Европа и др./. В тази връзка хората се стремят към увеличаване на продукцията за сметка на разширяваните обработваеми площи и увеличените стада с животни. Водещ отрасъл на селското стопанство е растениевъдството, специализирано в отглеждането на зърнени култури, овощарство и зеленчукопроизводство. Развити са говедовъдството и коневъдството, поради необходимостта от работен добитък и теглителна сила.

След Освобождението започва да се развива бързо фабричната индустрия. В края на XIXв. в България има 340 предприятия с 19500д. заети в тях. Развиват се главно добивни промишлени дейности с участието на чужди капитали /немски, белгийски, френски/. Част от тези капитали постепенно се насочват към индустриални отрасли /хранителната, текстилната, кожаро-кожухарската/, разполагащи с местна суровинна база. Над 90% от ОПП през периода се произвежда в леката

промишленост.

Основни индустриални центрове стават София, Русе, Пловдив, Габрово и др. През този период са построени 1964км нови ж.п. линии, а дължината на пътищата достига 8945км. От 1901г. в София е развит трамвайният транспорт.

През периода се поставят основите на банковата система в България. Развива се и туризмът след създаването през 1895г. на БТС.

Обемът на външната търговия се увеличава 3 пъти, страната е с активно търговско салдо. Вътрешната търговия обаче е слабо развита. Запазва се натуралната размяна на стоки и услуги.

По времето на Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война стопанството на страната е почти изцяло разрушено. По-голямата част от мъжете в активна трудова възраст са мобилизирани, а хиляди загиват по фронтовете, с което се нарушават както работната сила, така и пазарът. По политически причини е нарушена и външната търговия, а инфлацията и гладът достигат огромни размери. Същевременно войните повишават потребителското търсене на храни, дрехи и други продукти, което е стимул за нов стопански подем. Само за 4 години след края на Първата световна война /до 1922г./ промишленото производство възстановява довоенното си равнище от 1912г. Стопанският подем се отразява и върху инфлацията, чиито стойности са нулеви още през 1923г.

През разглеждания период водещ отрасъл е **селското стопанство**, което се развива по екстензивен път /чрез нарастване броя на заетите в него, обработваемите площи и стадата/. Развитието му се дължи на вътрешното търсене и на запазените външни пазари. През периода започва отглеждането и на високодоходни технически култури като слънчоглед, тютюн и др., а търсенето на суровини от индустрията нараства. Това също допринася за развитието на отрасъла.

От средата на 20-те години се засилва процесът на раздробяване на земеделските земи, което е пречка за широко навлизане на агротехника .

През периода бързо се развиват рудодобива и въгледобива, а в индустрията нараства делът на кооперативните и държавни предприятия. До края на 20-те години в страната са построени пет ТЕЦ и един ВЕЦ. През същия период е построена и корабостроителницата във Варна. Само за 6 години /1923-1929г/ промишленото производство в България нараства с 88% .

От 1926г. в България започва развитието на международния туризъм, а след края на Първата световна война външната търговия бързо нараства. Основен търговски

партньор на страната е Германия. През посочения период продължава да властва натуралната размяна във вътрешната търговия.

По време на Световната стопанска криза /1929-1934г/ българското стопанство е силно засегнато. Стопанската депресия в България се проявява по специфичен начин /спад на цените и производството, бързо нарастване на инфлацията и др./. През този период се прекратява протекционистичната стопанска политика спрямо местната индустрия. Въпреки външната конкуренция текстилната промишленост се развива бързо, разчитайки на местни суровини и осигурените си пазари.

През периода продължава процесът на раздробяване на земеделските земи. Държавата освобождава от поземлен данък стопанствата до 100дка. Обработването на земята е примитивно /с рало и работен добитък/, а навлизането на агротехника е незабележимо. Спадът в продукцията по време на кризата довежда до спад в повечето индустриални отрасли, с изключение на текстилното производство. Икономическата криза се отразява негативно и върху развитието на обслужващите отрасли и дейности, тъй като липсват средства за здравеопазване, образование и др. През същия период западат туризмът и транспортът, за които липсват капиталовложения и потребители на услугите им.

След 1934г. в страната се създават вътрешни и външни предпоставки за бързо стопанско развитие. В земеделието започва процес на уедряване за сметка на дребните стопани. Това довежда до бързо нарастване на скритата безработица. От друга страна в отрасъла се отбелязва известна специализация в лозарството, овощарството, зеленчукопроизводството и отглеждането на тютюн. През 1939г. този отрасъл произвежда 59% от обществения продукт в страната, а почти 60% от произвежданата продукция се използва за задоволяване потребностите на производителите.

Причина за стопанския подем през втората половина на 30-те години е разширяването на търговските връзки с Германия. Общият обем на външната търговия на България през 1939г. е 2,5 пъти по-голям от този през 1919г.

През 1939г. в България има 3433 индустриални предприятия. Над 75% от ОПП идват от ХВП и леката промишленост. Над 50% от тяхната продукция се произвежда в София, Пловдив, Варна, Русе и Бургас.

По икономически и стратегически причини през втората половина на 30-те години бързо се развива и транпортът, изгражда се основата на транспортната мрежа. Дължината на ж.п. линиите достига 4426км /3477км - нормални линейни пътища и 215км - теснолинейни/. Подвижният състав обаче е остарял и силно амортизиран, което ограничава скоростта на превозите. През този период продължава развитието и на автомобилният ни транспорт. През 1939г. в България има 2503

леки автомобила, 2415 товарни и 780 автобуса.

С развитието на транспорта се създават предпоставки за развитието и на туризма. Като курортни селища се оформят Пампорово, Юндола, Карандила, Чамкория. Като балнеоложки центрове изпъкват Банкя, Вършец, Кюстендил, Костенец, Момин проход, Хисаря, Велинград. Развитие получават и морските курорти Варна, “Св.Константин” и др., където в края на 30-те години летуват около 15000 чужденци годишно.

Стопанският подем през този период се отразява благоприятно и върху финансовата сфера. Българският лев става конвертируем, а инфлацията е сведена до нула.

3/.**Развитие на стопанството от края на Втората световна война до 1989г.**

По време на Втората световна война територията на България остава встрани от театъра на бойните действия, поради което стопанството й не понася преки последствия от войната, за разлика от много други европейски държави. Налагането обаче на нова политическа и стопанска система в страната довежда до обвързването й с държавите от “източния блок”. Само за 4-5 години са премахнати частните стопански субекти и свободната пазарна конкуренция. Започват процеси на “национализация” /23.XII.1947г/ в индустрията и обслужващата сфера и на “колективизация” /1946г/ в селското стопанство.

От началото на 50-те години се пристъпва към бърза “индустриализация” на страната, която не е съобразена с природните и демографските й ресурси. Повечето индустриални предприятия са построени в големите градове, което предизвиква масови миграции от селата към тях. Същевременно повечето промишлени предприятия са оборудвани с остаряла техника, което води до ниска производителност и негативно въздействие върху природната среда. През този период е извършено бързо редуциране на броя на промишлените предприятия в България - от 7000 през 1947г. на 2200 в края на 1989г., главно за сметка на уедряването на предприятия и строителството на огромни за мащабите на страната промишлени мощности. България, по линията на СИВ, е специализирана в областта на ХВП, каростроенето, електрониката и текстилната промишленост. В тази връзка над 80% от външнотърговския й оборот в края на 80-те години е именно със страните от СИВ и Близкия изток, а тези пазари не стимулират високо качество на продукцията. В страната са развити през този период и производства главно от ВПК, за които са необходими вносни западни технологии. По тези причини България е принудена да взема заеми в долари, а да изнася продукция за преводни рубли. Това довежда до бързото нарастване на външния й дълг от 2 млрд.долара през 1980г. на над 10 млрд.долара в края на 1989г.

През периода се появяват редица нови индустриални центрове като Перник, Девня, Димитровград и др. Започва формирането на промишлени агломерации: Софийско-Пернишката; Варна-Девня; Пловдив-Асеновград и др.

Във връзка с процеса на “колективизация” в селското стопанство, който завършва в края на 50-те години, този стопански отрасъл отбелязва бърз упадък след края на Втората световна война. Довоенното му производство е достигнато едва в края на 50-те години, а това е свързано с множество проблеми по изхранването на населението и осигуряването на суровини за преработващата промишленост. Същевременно трябва да се посочи, че уедряването на обработваемите площи чрез създаването на ТКЗС и ДЗС позволява бързото навлизане на земеделска техника и химизация на растениевъдството. Използването обаче на тежки селскостопански машини и химикали води до разрушаването на структурата на почвите в много райони от страната и тяхното осоляване. По тези причини до края на 80-те години обработваемите площи намаляват с около 2 млн.дка. През посочения период селското стопанство е специализирано и превърнато в суровинен придатък на ХВП и леката промишленост. Въпреки това, за периода 1959-1989г. ОССП нараства около 2,5 пъти, но делът на отрасъла в НД спада до 12%. Значителен спад е отбелязан и в заетостта - до 20% от заетите в НС в края на 80-те години.

До края на 80-те години са постигнати значителни успехи в областта на транспорта. През този период 61% от ж.п. линиите са електрифицирани, а 957км - удвоени, с което значително е повишена скоростта на превозите. От края на 70-те години започва строителството и на автомагистралите “Хемус”, ”Тракия” и “Марица”, както и на панорамния път от Варна до Малко Търново. Значително развитие през този период отбелязва морският транспорт. Неговият тонаж нараства от 30000т. през 1939г. на 1,9млн.т. в края на 1989г.

През периода е развит и въздушният транспорт в България, като дължината на външните авиолинии достига 165000км, а на вътрешните - 2700км.

От 1948г. датира развитието в България на така наречения “стопански туризъм”, ориентиран към привличането на чуждестранни туристи в морските и планинските курорти. В края на 80-те години държавната туристическа фирма “Балкантурист” е сред 10-те най-големи собственици на хотели в света. Същевременно обаче, туризмът е развит едностранно - създадени са огромни туристически комплекси с множество хотели по Черноморието, което не отговаря на бързопроменящата се конюктура в туристическото търсене и предлагане.

Въпреки политическите и стопански ограничения през този период, България разширява значително “географията” на външната си търговия, като в края на 80-те години тя поддържа търговски връзки със 120 държави, като над 80% от обема на външната търговия е със страните от СИВ и Близкия изток. Търговското салдо през периода е положително. България изнася основно машини и преработени

селскостопански продукти, руди и други суровини, а внася нефт, земен газ, машини, въглища.

През посочения период са постигнати значителни успехи и в редица други обслужващи отрасли и дейности /здравеопазването, образованието, културата, спорта, науката/.

Въпреки постигнатите успехи в почти всички области на икономиката, от началото на 80-те години се проявяват редица негативни тенденции в стопанското развитие на страната, породени както от вътрешни, така и от външни фактори. Тези тенденции са заложени още от началото на 50-те години с премахването на частната собственост и свободната пазарна конкуренция. При тези условия за периода от 1984г. до 1989г. външният дълг на България нараства над 3 пъти - от 2,923 млрд.долара през 1984г. на 10 млрд.долара в края на 1989г. Този огромен за мащабите й дълг, натрупан до края на периода, днес е основната пречка за бързото излизане на страната от стопанска криза.

4/.Развитие на стопанството след 1989г.

Развитието на стопанството през периода 1990-1998г. се характеризира с преход от “планово и централизирано” към “пазарно” стопанство, при което съществува свободна конкуренция между стопанските субекти, а цените на стоките и услугите се определят от търсенето и предлагането им на пазара. Този преход е силно затруднен от наследените негативи в стопанския, културен и политически живот на България. Израз на затрудненията в прехода е изоставането на страната в сравнение с редица други страни от Източна Европа в процесите на приватизацията и връщането на земеделските земи, което забавя и интеграцията й в НАТО и ЕС.

През този период са приватизирани 4115 обекта, 1500 от които до 1995г. Основната част от приватизираните обекти са общинска собственост, държавна собственост са само 600 обекта. В тази връзка бързо е променена структурата на регистрираните в БУЛСТАТ стопански субекти. В края на 1998г. в страната има над 500000 активни стопански субекта, от които 9000 са държавни,10000 - общински, а останалите - частни. Почти 25% от тези стопански субекти са регистрирани в град София, а около 15% - в Пловдивски регион, което е отражение на регионалните различия в трудовата активност, породени от традициите и местните условия.

През същия период значително се променя обемът на БВП/1жител, който от 943 долара през 1991г. достига до 1543 долара през 1995г., а през 1998г. спада на 1484 долара/1 жител. По този показател България изостава над 20 пъти в сравнение с Норвегия, Дания, Люксембург, Швейцария и други напреднали страни.

През последните 10 години значително намалява обемът на промишлената продукция, който през 1998г. достига едва 55% от този през 1989г. Най-голям спад е отбелязан в отрасли, разчитащи предимно на скъпи вносни суровини - машиностроене, черна металургия и др. Спадът в промишленото производство продължава и през 1998г. В повечето промишлени отрасли обемът на производството през същата година е с около 14% по-малък в сравнение с предходната година, с изключение на електро- и топлопроизводството, където той е нарастнал с около 10%. Същевременно през последните 10 години бързо нараства делът на частния сектор в промишлената продукция, който през 1998г. достига 42,4%. Този сектор произвежда и около 20% от БДС, създадена в частния сектор на икономиката. Нарастването на дела на частния сектор в промишлеността се дължи основно на приватизацията на предприятия от ХП и ХВП. Същевременно повечето предприятия от металургията и машиностроенето са непривлекателни за евентуалните купувачи, тъй като те имат огромни дългове към банките и неосигурени пазари за продукцията си.

През периода след 1989г. започва продължителен и мъчителен процес на връщане земеделските земи на старите им собственици, което довежда до спад на селскостопанската продукция и дефицит на храни в страната. През последните няколко години този процес е ускорен и в края на 1998г. правото на собственост е възстановено върху около 80% от земята, а издадените нотариални актове са за около 23% от земеделската земя. Връщането на земята позволява бързото нарастване дела на частния сектор в селскостопанската продукция до 95-98% през последните 2 години. Той дава около 32,5% от БДС, създадена в частния сектор на икономиката. Развитието на частния сектор в селското стопанство обаче е възпрепятствано от липсата на средства за машини, торове и химикали. Това се отразява в намаляването на средните добиви в растениевъдството, промяна на неговата структура чрез нарастване дела на зеленчукопроизводството, картофопроизводството, зърнопроизводството и други подотрасли, чиято продукция е най-търсена.

През последните 10 години значителен спад е отбелязан и в туризма, с което значително е ограничен притока на валута за страната.

Спадът на производството в селското стопанство, промишлеността и ограниченият приток на валута от туризма довежда до ограничаването на външнотърговското

салдо и на бюджетните субсидии за важни обслужващи дейности като здравеопазването, образованието, науката.

През 1998г. България има търговски взаимоотношения с 194 страни, като основните й търговски партньори са страните от ЕС /49,7% от износа и 45,0% от вноса/ и държавите от Централна и Източна Европа /23,1% от износа и 32,3% от вноса/. Износът на страната е насочен основно към Италия, Германия, Гърция и Русия, а вносът е предимно от Германия, Русия,Украйна и Франция.

Дълбоката и продължителна стопанска криза в България налага в крайна сметка въвеждането от 1.VII.1997г. на режим на строга финансова дисциплина, наречена още “валутен борд”. Стопанската криза, корупцията и законовата неуреденост са пречка и пред желаещите да инвестират в България чужди инвеститори, а липсата на инвестиции пък забавя развитието на страната и ограничава реалните доходи на населението. През последните 10 години България е привлякла едва 1402795868 долара чужди инвестиции или около 170долара/1жител. По обем на инвестициите общо и на 1 жител страната значително изостава от Полша, Чехия и Унгария, привлекли около 10 пъти повече инвестиции. Това е показателно за цялостната обстановка в България, за тенденциите в стопанското й развитие и инвестиционния климат. Най-големите инвеститори са Белгия и Германия, на които се падат над 1/3 от общия обем на инвестициите в страната. Чуждестранните инвеститори насочват ресурсите си главно в индустрията /55% от инвестициите/, търговията /17,2% от инвестициите/, финансите /9,5% от инвестициите/.

В крайна сметка, като основни проблеми пред стопанското развитие на България след 1989г. изпъкват: промяната на пазарната ориентация на българските производители; липсата на инвестиции; остарели технологии и ниско качество на повечето произвеждани продукти; липса на местни суровини и енергоносители, което налага внос на такива и др.

Дял на БДС, създадена в частния сектор на икономиката

1991г. = 11,6% 1992г. = 19,7% 1993г. = 28,8%

1994г. = 35,3% 1995г. = 42,5% 1996г. = 51,8%

1998г. = 63,7%

БДС по сектори и отрасли на икономиката / в % /

Сектори 1991г. 1993г. 1995г. 1998г.

общо ч.сектор общо ч.сектор общо ч.сектор общо ч.сектор

----------**Селско** 14,5 28,8 10,6 20,3 14,1 23,2 21,1 32,5

и горско

стопанство

Индустрия 37,4 13,9 35,0 16,9 34,8 20,5 28,7 19,8

Услуги 48,1 57,3 54,4 62,8 51,1 56,3 50,2 47,7

ОБЩО 100 100 100 100 100 100 100 100

IV.**Отраслова и секторна структура на стопанството.**

Стопанската структура се определя от редица съизмерими стопански показатели /характер на дейността; вид и качество на продукцията; характер и особености на използваните суровини и др./. До скоро стопанството се поделя от икономистите в България и в СИВ на 2 сфери: м**атериална и нематериална.** Материалната сфера обхваща отрасли и дейности, произвеждащи основно веществени продукти. Към нея се отнасят промишленост, транспорт, селско стопанство, строителство и др. Нематериалната сфера /обслужваща/ обхваща здравеопазването, образованието, културата, спорта и др.

Днес, според характера на производствената дейност, стопанството се поделя на 3 **икономически сектора: първичен /**добивен/; **вторичен** /обработващ/ и **третичен** /услуги/.

Според собствеността всички стопански отрасли се поделят на 2 сектора: **частен и обществен.**

1.Първичният стопански сектор произвежда /добива/ основно суровини или храни за пряка консумация от населението. В него се произвеждат около 23,1% от БДС, като водещо е селското стопанство, което дава около 20,7% от БДС, създадена в НС. В този сектор се произвежда и около 25% от цялата продукция на частния сектор в НС. Заетите в първичния сектор са 853000д. или 27,5% от всички заети в НС. Към първичния икономически сектор се отнасят следните стопански отрасли и дейности: **селско стопанство, горско стопанство, рудодобив, лов и риболов, въгледобив, добив на нефт, газ и други суровини.**

2.Вторичният икономически сектор /обработващ/ обхваща обработващите промишлени отрасли и дейности, занаятчийски дейности в домакинствата и строителството. Този сектор се нарича още “индустрия”, което в буквален превод означава “машинна обработка на суровини”. В него се създават 26,7% от БДС, произведена в НС и 19,8% от БДС, създадена в частния стопански сектор. В посочените отрасли и дейности са заети около 902000д. или 29% от заетите в НС на страната. В частния сектор на индустрията в края на 1998г. работят 510000д. или 56,6% от заетите в нея и 28% от всички заети в частния сектор на страната.

3.Третичният сектор обхваща отрасли и дейности “произвеждащи” услуги за населението, които пряко подпомагат човешкия живот. В този сектор сега се създават 50,2% от БДС, създадена в НС и над 47,7% от БДС, създадена в частния стопански сектор. В него са заети 1351000д. или 43,5% от всички заети в НС. В частни фирми са заети 558000д. или около 31% от заетите в частния сектор на НС. Към сектора се отнасят: т**ранспорт, съобщения, търговия, туризъм, образование, наука, култура, спорт, здлавеопазване, управление, жилищно стопанство, финанси и застраховки.** Водещи отрасли в сектора са търговията и

транспортът, в които се създава над 15% от БДС в сектора.

V.Териториална структура на стопанството. Под въздействието на природните, демографски, политически и редица други фактори се е формирала териториалната структура на НС. Тя е представена от различни форми на териториална организация на отделните стопански отрасли и подотрасли - райони, подрайони, зони, центрове, възли и др. Тези форми се създават на базата на съчетаването на най-благоприятни условия и ресурси за развитието на определени отрасли и дейности от 3-те сектора. Същевременно между отрасловите форми на териториална организация съществува тясно взаимодействие, при което се формират интегрални форми на териториална организация на стопанството. В тази връзка в страната съществуват региони, които са значително по-развити в стопанско отношение в сравнение с други. Такива региони са София, Перник, Пловдивско-Пазарджишкото поле, Старозагорско, Варна-Девня, Бургаско, районът на В.Търново, Габрово и др.

Powered by
Bukvar.bg
© 2010-2024